

МУЗЕЙ ВІЙНИ НАРОДНОЇ

Збірник наукових статей. —

к., 1999. - 60 с.

Таку назву має ювілейний збірник наукових статей, підготовлений співробітниками Меморіального комплексу "Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941 — 1945 років" з нагоди 25-річчя його просвітницько-наукової діяльності.

Статті, вміщені в ньому, написані на цікавих матеріалах, достовірних документах, що розміщені в експозиції і знаходяться в фондах музею. Вони засвідчують героїчну боротьбу українського народу проти німецько-фашистських загарбників у роки Великої Вітчизняної війни, його вагомий внесок у Перемогу над ворогом.

У вступній статті академіка НАН України, ветерана війни, колишнього заступника Голови Ради Міністрів України П. Т. Тронька, який стояв біля першоджерел цього унікального об'єкта, підкреслюється велике значення побудови меморіалу на схилах Дніпра. Ця будова увібрала в себе все найсуттєвіше, найхарактерніше, що відтворено у тисячах меморіалів і пам'ятників, споруджених в Україні на відзначення вікопомного подвигу радянських народів у битві з фашизмом.

Музей став неоціненною скарбницею вітчизняної культури, невмирущої пам'яті і слави наших людей. Його експозиції нагадують нинішнім і прийдешнім поколінням про страхіття війни, закликають до помноження зусиль для утвердження миру і злагоди в Україні, її плідних стосунків з близькими і далекими сусідами. "Я — оптиміст і з оптимізмом дивлюсь у майбутнє, - зазначає академік, — бо таким музеям, жити віки... Двадцять п'ять років — це лише початок творчого шляху наших колег-музейщиків, котрим, певен, торувати й торувати його в ім'я прийдешніх поколінь, в ім'я незалежності України" (с. 4).

Про історію створення Меморіального комплексу, етапи побудови експозиції, роль музею в патріотичному вихованні молоді йдеться в статті генерального директора, кандидата історичних наук, заслуженого працівника культури України, генерал-лейтенанта О. С. Арт'юмова. З подякою він згадав імена скульпторів, архітекторів, які розробляли і втілювали проект Меморіалу над Дніпром. Серед них: В. З. Бородая, В. Д. Єлізарова, Г. М. Кислого, М. М. Фещенка, Ф. М. Согояна, В. П. Вінайкіна, Є. М. Стамо. З теплотою згадав ім'я славетного російського скульптора Є. В. Вучетича, який був автором першого проекту музею. Та, на жаль, життя не відпустило генієві часу для реалізації свого задуму.

В статті розкрито аспекти побудови експозиції музею, роль творчої ініціативи фахівців в оформленні, поповненні та послідовній перебудові експозиції у відповідності до тих змін, що відбулися у результаті подолан-

ня наслідків тоталітаризму і переосмислення подій історії Другої світової війни. О. С. Артёмов наголосив на ролі науковців у розробці концепції експозиції музею. Зокрема, відзначає безпосередню участь, новаторський підхід у цьому доктора історичних наук, професора, лауреата Державної премії України, заслуженого діяча науки і техніки України, завідуючого відділом історії Другої світової війни Інституту історії України НАН України М. В. Ковалю.

Вельми переконливі статистичні дані відвідувачів музею, наведені С. О. Артёмовим. За двадцять років його відвідали понад 18 млн чол. з 170 країн далекого і близького зарубіжжя. Але найбільше з них становили жителі України. Побували тут неодноразово керівники нашої держави, народні депутати. Ось який запис залишили Президент і Голова Верховної Ради України у книзі почесних відвідувачів: "З хвилюванням оглянули експозицію. Ще раз пережили почуття святості перед подвигом головного переможця у Великій Вітчизняній війні — солдата. Мільйони жертв від України кличуть нас до мудрості, нагадують про страшну ціну за мир і спокій. Висловлюємо повагу всім, хто причетний до створення музею, його чесної експозиції" (с. 7).

Заступник директора з наукової роботи, заслужений працівник культури України Л. В. Легасова розповідає у своїй статті про розробку і втілення сучасних концептуальних засад в експозиції музею з врахуванням нових історичних обставин в умовах незалежної Української держави. Автор правильно наголошує, що стержневим напрямом експозиції стали: Україна і український народ у Великій Вітчизняній війні, їх внесок у Перемогу над фашизмом. Висновок Л. В. Легасової про те, що людський фактор у визвольній війні став червоною ниткою експозиції музею є переконливим. Адже сотні експонатів генеральної експозиції численних виставок демонструють масовий героїзм і мужність синів і дочок Вітчизни за її свободу й незалежність.

Вчений секретар музею, заслужений працівник культури України Н. О. Шевченко окреслює основні напрями науково-дослідної роботи Меморіального комплексу, показує теми досліджень, що мають важливе значення для історії Другої світової і Великої Вітчизняної воєн. Серед них: "Бойові дії на території України у 1941—1942 рр.", "Фашистський колонізаторський окупаційний режим на території України", "Рух Опору українського народу", "Масові мобілізації до Червоної Армії в період наступальних операцій -на території України та втрати новобранців", "ОУН—УПА в Другій світовій війні" та ін. Наслідки таких досліджень часто знаходять місце в експозиції музею, виставках. Вони розкривають невідомі сторінки героїзму українських людей у боротьбі з фашизмом, збагачують вітчизняну історію.

В статті головного зберігача фондів, заслуженого працівника культури України А. А. Каленюк висвітлюються засади комплектування фондів музею у сучасних умовах, показується їх структура, форми і методи цієї копійної роботи, наводяться переконливі статистичні дані.

Завідувач відділом Меморіалу Г. Л. Голубенке аналізує проблеми музею, форми і методи науково-просвітницької діяльності, її мету. Відчутний вплив на відвідувачів, наголошує автор, мають різноманітні екскурсії, лекції, уроки пам'яті, тематичні вечори, усні журнали, диспути, семінари, науково-практичні конференції, прийняття присяги тощо. Ці заходи викликають у відвідувачів громадську повагу до пам'яток історії та культури, до людей, які створили їх, сприяють усвідомленню їхнього суспільного значення, естетичної цінності, формуванню патріотичної свідомості підрастаючого покоління.

В матеріалах співробітників музею В. П. Фоміної, І. П. Васильєвої, В. І. Смирнової, М. Ю. Шевченко, Т. В. Пастушенко, Т. Б. Журавльової, Н. О. Смолярчук, О. І. Зозулі, В. О. Жуковського, І. П. Ковальчука характеризуються єдність наукового і художнього підходів у створенні експозиції залу Перемоги, організація тематичних виставок, витоки фондової колекції Меморіального комплексу, пошук загиблих воїнів, доля українських "остарбайтерів", музейна розробка теми "Парад Перемоги", дослідження бойових шляхів частин та з'єднань, що воювали з фашистами на українській землі, досвід пошуку героїв і нагород, раритети музейного зібрання Героїв Радянського Союзу українського походження (за указами держави 1990—1991 рр.), забезпечення життєдіяльності музею технічними засобами, які уміло й ефективно використовуються фахівцями музейної справи. Вони разом з художніми шедеврами музейного мистецтва несуть емоційне навантаження, створюють певний настрій, допомагають відчутти напруження героїчної боротьби, радість перемог, гіркоту втрат, бажання і готовність зміцнювати мир на Землі.

Загалом матеріали збірника, підготовлені співробітниками Меморіального комплексу, заслуговують позитивної оцінки. Поряд з цим ми хотіли б загострити увагу колективу музею щодо показу участі Радянського Союзу, України саме у Другій світовій війні (а не тільки у Великій Вітчизняній) і для цього варто було б проаналізувати цілий ряд історичних фактів: радянсько-німецький "парад переможців" у Бресті, Львові восени 1939 р.; війна СРСР з Фінляндією, окупація Прибалтики, привітання Й. Сталіним А. Гітлера з кожною з одержаних ним "перемог" в Європі аж до червня 1941 р.; проголошення Сталіним тостів у Кремлі на честь фашистського фюрера і т. д.

Вихід у світ збірника наукових статей працівників музею вносить певний внесок в історію Великої Вітчизняної війни. Він стане в пригоді музеєзнавцям, ветеранам минулої війни, викладачам та студентам вузів, усім, хто цікавиться нашою героїчною історією.

А. І. БАЙРАКІВСЬКИЙ (Київ),
В. І. ЛАВРИЩУК (Київ)